

Radokuu
16. päiv
2017

Nummõr
4 (380)

Leht mass 0.50€

UMƏ LEHT

VANA-VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

**Valsi Aile: suul ja tiku
piät egäh kotoh olõma!**

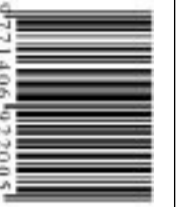
Kae lk 2

**Kanepi aasta nuur hoit
kdogümnaasiumilõ päkkä**

Kae lk 3

**Ruitlanõ jaga vällä
uma preemiä**

Kae lk 4

**ASi Hansa Bussiliinid
juht Puskari Andres
tasuta bussisõidust:
valitsus tege nigu
Donald Trump – inne
ütles ja sis mõtlõs!**

**Rahalda bussisõidu luba-
minõ ilma liinivõrgu kõrda-
tegemiselä om populism,
millest tulõ suur segähüs ja
pallõ pahandust.**

Valitsus om ütelnü, et ilma rahalda bussisõidu saa är tetä 21 miljoni euro iist aastan. A tuu om õnnõ piletitulu summa.

Ku maakunnaliinega saa ilma rahalda sõita, sis pandva bussifirma kinni nuu kommertsliini, miä sõitva täambä 0-kasumi piiri pääl – kiä pases massulda busi pääle, nakkas tuuga sõitma, ja kommertsliin jääs kahjumilõ. Ku kommertsliin lätt kinni, piät riik pandma tuu asõmõlõ doteeridü liini – tuu võtt jäl rahha.

Tõnõ hädä tulõ maakunnaliinega, miä pasva pallõdõlõ: ilma rahalda sõit lüü busi nii täüs, et liini pääle piät pandma suurõmba busi. Busi suurõmba vasta vällävaihtamisõ piät riik kinni masma.

Ku tulõ üle riigi massulda bussisõit, kas sis saa terve Eesti rahvas ka Talinan ilma rahalda sõita? Miä tuu mass? Taliin saa jo lupa piletildä sõitu noidõ inemiisi tulumassu iist, kiä bussisõidu peräst hinnäst pääliina sisse kirotasõ.

Viil üts hädä – miä saa rongisõidust? Riik mass parhilla üte rongisõitja iist pääle 10 eurot. Rongipiledi hind om lüüdü bussipiledi hinnast allapoolõ ja sõidõtas pallõ. Ku pallõ piässi riik Elronilõ viil mano masma, ku hulk inemiisi nakkas rongi asõmlõ ilma rahalda bussiga sõitma?

Pallõ tüüaigu ja rahha lätt ka säädüisi ümbretegemise pääle. Parhilla om riigil bussifirmadõga 55 maakunnaliini lepingut. Ilma rahalda bussisõidu peräst om vaia muuta nii riigihankidõ ku ütiistranspordisäädüst.

Midä tetä? Aig tulõ maaha võtta ja uuri, mis vöi saia, ku tetä ilma rahalda bussisõit. Paika tulõssi panda kõgõ parõmb liinivõrk ja hinnada, mis saa kommertsliinest, mis omma maakunnaliinega köüdedü.

Maavalitsustõ juusk kõik teedüs kokko: ku pallõ mis liini pääle piletid om ostõt. Eski kaamõra omma nüüt egä busi pääl – saa täpsele üle kontrolli.

Tervet Eestit haardva liinivõrgu analüüsi piässi tegemä kuuntüün kas maavalitsusõ vai vahtsõ ütiistranspordikeskusõ.

Ilma rahalda bussisõidust rohkõmb uutva mainemise säandsit bussiliine, miä passise tüülõ, kuuli ja liina asjo ajama jõudmisõs.

HARJU ÜLLE PILDID

Bussiliini passi-ei rahvalõ

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

**Bussiaigõ rahva perrä
säädmine tunnus kolmõ
valla kogõmusõ perrä
hulga rassõmb tüü ku
piletide ärkaotaminõ.**

«Kuul nakkas 8.30, buss jõud Võrolõ tunn aigu varramba,» kaibas Võro gümnaasiumi opilanõ Havvõ Kristina (16), kiä eläs Sõmmõrpalon. «Tulõ istu ja uuta, varra ülestulõminõ nakkas tervise pääle kah.»

Sõmmõrpalon ja Antsla vallast käü Võro gümnaasiumin kokko 15 opilast. Kedä autoga är ei viia, saa ütte tiid pite bussiga liina kell 7.20, tõist tiid pite kell 7.30. A ku kodo om Tartõ-Võro tii veeren, sis saa õnnõ päkäküüdiga – edimäne buss jõud Võrolõ kell 9.40.

Võro gümnaasiumiga samal aol nakkas koolipäiv ka Võromaa kutsõhariduskesküsõn Väimälän, tüü nakkas pallõdõlõ 8–9 aigu. Et nuu hummogudsõ busi rahvalõ ei passi, näütäs ka sõitjidõ arv – keskmädselt sõit Võrolõ 9 ja 14 inemist.

Kel kelläost ütškõik, tuul olõ-i hätä: Antsla-Võro vaiht sõit päävän 13 busi, Tartost saa Võrolõ 19 bussiga.

Samal aol sõit Antsla-Tartõ vaiht õnnõ üts buss päävän: lätt pääle lõunat üle Otõpää, a tagasi tulõ inne lõunat. Antsla inemine piät bussiga Tartõn käümises sinnä üüses jäämä vai sõitma läbi Võro liina.

«Ütel inemisel olf vähk. Tä sõitsõ iks mitu nädalit niimuudu Tartõhe kiiritüs-ravilõ – kolm tunni sinnä ja sama pallõ tagasi,» ütelf Antsla vallavanõmb Prätzi Merike. «Mis kassu om ilma rahalda bussisõidust, ku inemiisile ei passi bussiaõ ja bussisõit võtt üle mõistusõ pallõ aigu? Ma käve 11 aastakka Antslast Väimälän

tüül, bussiga sõitsõ tuu ao scen õnnõ üte kõrra.»

**Parõmbal aol olnu sõitjõit
viis kõrda inämb**

Et bussihädä ai egäst nukast üle veere, kõrraldi Antsla, Urvastõ ja Sõmmõrpalon vald rahva soovil sügüse suurõ bussiküsitlüse nii Antsla-Urvastõ-Võro ku Antsla-Urvastõ-Tartõ liini pite sõita tahtmisõ kotsilõ.

Tullf vällä, et ku Antsla-Urvastõ-Võro buss käünü tunn aigu ildampa, sõitnu tuuga egä tüüpäiv mitte ütessä inemist, a 45 opilast (tii pääle jääs Osola põhikuul), vähämbält kats kõrda nädälän tüüle 11 inemist ja muul põhjusõl 21 inemist.

Tartõhe tahtsõ hummogu õkvatiid pite sõita egä päiv 23, nädälän kõrra 36, kuun kõrra 37 inemist. Lisas taht bussiga Antsla-Tartõ vaiht sõita 24 gümnasisti/tudõngit, kellele pasnu sõidus kõgõ parõmbidõ riidi ja pühapäävä õdak.

Seo olf edimäne suurõmbat sorti uurminõ päält 2015. aastat ütiistranspordiuringut, mille tekki Turu-Uuringute AS ja telse suurõtiiammõt.

Vana-Võromaa bussisõitja kaibsi ka tuun uuringun: «Sõiduo ei passi, bussiliini piässi olõma inämb läbi mõtõldu, Tartõhe sõitmisõs piät mitu kõrda ümbre istma, busi omma tühä, ku bussiaigõ ümbre tetä, piässi rehkenämä inemiisi arvamisõga.» Et bussipilet pallõ kallis olnu, tuud es kaiba pia kiäki.

No vastada saiva õnnõ bussisõitja ja küsüti õnnõ, kas inemise omma rahul vai ei olõ, mitte mõnõ kimmä liini kotsilõ.

**Ammõtnigu: ütski inemine
ei tohe kannata!**

Võro maavalitsusõ transpordispetiälist Ruschi Rein olf valmis Antsla-Urvastõ-Võro busi tunn aigu illatsõmbas nõstmist kaaldma, no pallõf vallavanõmbil inne uuri, kas kiäki tuu peräst ei kannata – näütüses jääs tüüle ildas.

Kiäki nalähannas tekki Urvastõmõisa vahtsõ bussiuutja – inemine lätt säält kell 6.32 Võro busi pääle üte kõrra nelä kuu juosul.

Buss vinüs nigu tigu

Elä Antslan, tüül käü joba kolm aastat Võrul. Mu jaos om bussisõidu man kõgõ suurõmb murõ aig – buss sõit liiga kavva. Saa ei arru – ku käve 20 aastat tagasi Võrul koolin, sõit buss sama kavva. No nüüt omma jo busi väikumba, parõmba ja inemiisi piätüisin vähämb.

Busi sõitva asfaltti pääl 50ga – Lõõdla järve kandin kae, kuis autoga müüdä saat. Kõgõ kipõmb buss sõit Antslast Võrolõ 50 minotit, autoga lätt 25. Mullõ om tuu aig tähtsamb.

Tuu ei passi kah, et puul säidse piät kotust vällä tulõma, et katsas tüüle saia. Saa ei latsi kuuli saata.

Ma võta sakõst auto pääle ütte inemist, kiä hääletäs tii veeren – eski niimuudu saa tä kipõmbalt Võrolõ ku bussiga.

Ma olõ muidu harinu bussiga sõitma, latsõn sõitsõ kõik aig koolibussiga. Ku Talinalõ lää, sis kas rongi vai bussiga – ei piä väsunüst pääst autoga sõitma. Sõidassi hää meelega Antsla-Võro vaiht kah, ku kipõ buss käümä pantasi.

TÕNISTE EVELYN,
Antsla, Urvastõ kikk

**Paikligõ umavalitsuisi
helüst saa jõud**

Om üteldü, et Põlva-Võro vaihõlõ olõssi vaia bussiliini, millega saanu kelläs katsas tüüle-kuuli. Maavalitsus võinu tuu käümä panda, no ku periselt ei sõidõta, sis kannatasõ inemise tõsõn maakunna veeren, kon bussiliiklus om hõrrõmb ku Põlva ja Võro vaihõl.

Pallõ inemise sõitva tüüle uma massinaga. Maakunnaliinega sõitva suurõlt jaolt koolilatsõ – tuud om nätä Räpinä-Põlva-Võro busi (jõud Võrolõ kell 8.30) päält. Põlvast sõit tuu bussiga Väimälähe kutsõhariduskesküstõ egä päiv 15–20 inemist. Tõisi liinilõikõ pääl nii 5. Maakunnaliini kombiniirväge opilaiisi ja tõisi inemiisi sõiduvajaduisi, riik mass kinni 70% bussisõidu hinnast.

Edimäne Tartõ-Võro buss jõud Võrolõ kell 9.40 – tüüle ja kuuli käümises tuu ei passi. No buss sõit läbi kolmõ maakunna, säandsit liine maakunnabussi ei sõida. Mille perrä kommertsvidajä ummi sõiduplaanõ tege, ma kommõntiiri ei mõista.

Paikligu umavalitsusõ piässi uurma, kuis om vaia näide inemiisil sõita, ja ütlemä tuud ütiistranspordi kõrraldajalõ, olku tuu maavalitsus vai vahtsõst aastast ütiistranspordikeskus. Keskus luvvas MTÜ vormin, umavalitsusõ omma MTÜ liikmõ ja näide sõnast saa jõud ütiistranspordi suunamisõ man.

SAARÕ SANDRI,
Põlva MV ütiistranspordi pääspetsiälist

Vallavanõmbidõ detektiivitüü perrä tullf vällä, et kats inemist piät Antslast Urvastõ kuuli tüüle jõudma kelläs 7s ja kolm-neli inemist Osula kandist Võrolõ inne kellä katsat.

Antsla-Liina-Võro buss saanu Osulalõ sisse käändä, no Urvastõ kuuli saanu sis, ku panda käümä Antsla-Tartõ buss.

No Antsla-Tartõ buss sõitnu läbi kolmõ maakunna ja olõ-i maakunnaliin. Maavalitsus saa küll pallõlda suurõtiiammõttilõ liini käümäpandmist, a olõ-i teedä, ku pallõ tuuga sõitma naatas ja ku pallõ liinile piät pääle masma.

«Maavalitsus ei tohe inemiisi sõita tahtmist õnnõ küsütüüsi perrä rehkenä,» ütelf suurõti-

ammõdi ütiistranspordi osakunna juhtekspert Proosi Aini. Tä tõi näütes, et ku Saru-Võro-Talliina liini Saru-Võro ots kinni panti, sis tuudi maavalitsustõ 521 allkiräga palvõkiri: alla kirotanu lubasi taad liini pia egä päiv sõita. «521 x 22 tüüpäivä chk 11 462 sõitjat,» rehkenõ Proos. «No periselt sõitsõ Saru-Võro vaihõl jaanuarin 141 inemist.»

Võro maavalitsusõ transpordispetiälist Ruschi Rein rehkenõ, et aastan mass Antsla-Tartõ busi sõidunhoitminõ 36 000 eurot. Esi tasunu tuu liin är, ku Antsla-Tartõ vaihõl sõit vähämbält 20 inemist. A kas sõit?

Vallavanõmba küsse arvamist ka Antsla bussifirma Taisto Liinid käest: firma es usu, et sõitjõit nii pallõ om ja hinna, et liinile piät pääle masma. Vallavanõmba naksi pelgämä – äkki inemise lurasõ, a ei sõidaki?

«Vaia olõssi kimmämbät uuringut,» ütelf Rusch. Selle ei olõ tä viil suurõtiiammõttilõ taotlust tennü ja kaald kolmõ valla bussisõidumurrõ lahõndamisõs ka tõisi varjantse.

«Ku panda Antsla-Urvastõ-Võro liin 10 minotit ildambas ja käändä Raiste ristist Tartõ-Võro tii pääle, sis saanu ristist Tartõ busi pääle minnä, tuu tii veeren elävä inemise saava bussiga liina ja liini ümbretegemine mass 0 eurot,» ütelf tä.

Viil võinu sama busi panda egä iispäävä sõitma Võrolõ üle Kanepi – säält saanu Antslast ja Urvastõ kandist peri tudõngi 6.50 Tartõ busi pääle ümbre istu. «Tuu masnu 1000 eurot aastan, egä päiv sääne buss 5000 eurot,» ütelf Rusch. No Võrolõ jõudmist sändse varjantse parõmbas ei tii.

**Toimõndusõlt: ku om
bussisõidumurõ vai ette-
panõkit, andkõ maavalit-
susõlõ teedä.**

Kanepi aasta nuur Kalve Kadri: taha esi gümnaasiumi lahedas tetä!

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

Kanepi valla aasta noorõs valitu Kalve Kadri (16) toimõndas koolilehte, tekki luuvtüüs uma raamadu ja hoit pakkä, et kodogümnaasium alalõ jääsi.

«Vahepääl kaaldsõ joba tõisi kuulõ, no ku mõni näätal tagasi tull' otsus, et gümnaasium jääs alalõ, sis mõtli, et üks peris väkev olõssi jääi Kanepilõ.» seletäs tütarlats, kiä keväjä põhikooli lõpõtas. No näätal tagasi tull' külm duss – vallavolikogo nakkas gümnaasiumi saatust vahtsõst arotama.

Kadri luut väega, et saa üks Kanepin gümnaasiumin kävvü, ja saatsõ uma klas-siga volikogolõ murrõkirä, millen pand volikogolaisilõ süäme pääl, et olõ-i illos nuuri tulõvikuga mängi.

Kadri löüd, et uman gümnaasiumin om pallo võimaluusi esi midägi är tetä. «Tan om nii pallo vabadust lahedit asjo kõrralda. Saa esi gümnaasiumi lahedas tetä!» Tä taht huvi peräst üks ka paari hää nimega Tarto kuuli sisseastmist pruuvi, et saanu kogõmusõ ja ummi tiidmiisi testi.

Pallo noorõ tükvä Tartohe kuuli selle, et luutva säält parõmbat haridust saia. Midä Kadri tuust arvas? «Olõ kimmäs, et saa ütškõik mändsõn koolin maailma kõgõ parõmba haridusõ, ku ma esi taha!» põrotas tütarlats. «No ma saa nuurist arru – pallo tahtva vaheldust, vahtsit inemiisi nätä. A mu klassikaaslaisil om uma kuul üks süämen – poolõ ehk säidse inemist tahtva

Kanepilõ jääi. Kiä kaes liinakooli poolõ, tuul om uma kõva põhjus ja kimmäs tsit – näütüses muusikus saia vai am-mõdikuuli minnä.»

Haardsõ koolin uhja Kanepi gümnaasiumin om Kadri joba uhja hindä kätte haardnu: tä astsõ opilasesindüste ja naka-s koolilehe tegemist juhtma.

«Ku opilasõl om tahtmist, sis tulõva oppaja vasta ja saa kipõlt väega vägevit asjo är kõrralda.» seletäs tä. «Ja direktri om klassijuhataja – mis elol vika, omjo?»

Ildaaigu tull' Kadri-l mõtõ, et kuuli olõssi vaia vägevat puhkamisnukka. «Teimi suurõ kogõmisvõistlusõ: korssi mi vanno tekspa-püksõ, et tetä noist padjakattõ,» kõnõlõs tä. «170 killo tull' Joba olõ edimäne tüütärõ – naksimi püksõ juppõs lõikama. Opilasõ nakkasõ padjakattit kokko umblõma. Puhkamisnuka platvorm om joba valmis, sinnä pääl tulõva padja, et olõssi mõnnus lõsütä.»

Kadri kitt, et sändsit suuri ettevõtmisi saa kõrralda selle, et sõbra ja nuur teküs juhendaja Oksaarõ Sandra tulõva hää meelega appi.

Koolileht sai huu sisse Kadri om Kanepi gümnaasiumi aolehe päätoimõndaja ja kunstilinõ kujondaja. «Kamanda

Kalve Kadri uma katõ värski pildiga.

HARJU ÜLLE PILT

rohkõmb, esi kirota juhtkirä ja tuust, mis mullõ huvvi pakk.» kõnõlõs Kadri. «Naksi tegemä, selle et mullõ es miildü, määne leht inne vällä näkk. Et mis ma vingu tühjä, lüü parõmb esi käc külge.»

Päält kooli tegemiisi omma lehen tähtsä arvamislõ. «Noist

saa kõik aig jututeemat!» muhelõs Kadri. «Vägevä luu kirõf Vaaraski Demi tuust, midä opilasõ opmisõst arvasõ. Esi om tä häste kõrralik ja arvas, et opilasõ omma pallo laisa ja oppaja tulõva ülearvo vasta.»

Nigu egän kõrralikun lehen, om Kanepi koolilehen

horoskoop ja eski libaudissõ. Noist oll' kõgõ inämb jutus lugu tuust, kuis koolisupi seest löüti 6. klassi opilasõ varvas. Sügüse võro keele nädäli aigu tekki Kadri kooli-direktri Suislepä Ilviga võrokiilse intervjuu.

Uma raamat Hooandja abiga

Kadri om küll nuur, a joba kõva kunstnik. Tä om kats kõrda võitnu Eesti Rahva Muusõumi joonistusvõistlusõ, maakunna kunstiolümpiaadi ja timä tett logo sai Erasmusõ projektilogos. Kunstnigukäsi om peri vanõmbidõ käest: imä Margna Epp om kunstnik ja esä Kalve Toomas fotokunstnik.

Minevä aasta tekki Kadri 8. klassi luuvtüüs uma raamadu «Kadunud leheküljed». Raamadu trüküraha avif kokko saia Hooandja – inemise anni rahha ja saiva perän kingitüses raamadu. «Raamat sai umbõ väkev – imä mõist jo kujonda ja hää tutva om välläopnu toimõndaja,» kitt Kadri. «Ku pilte joonisti, sis õkva tundsõ, kuis arõndõ: tamp oll' pääl, ma sai kipõmbas ja osavambas.»

Kadri võtt kolm tunnõtt muinasjuttu – «Punamütsükene», «Lumivalgõkõnõ» ja «Uinuv kaunitar». Tä otsõ vällä noidõ kõgõ edimädsõ trükü ja pand inglüse keelest umbre. Egäüte manõ tshkendõ mitu pilti kah.

«Muinasjuttu olli üks pallo jõhkramba,» seletäs Kadri. ««Punamütsükese» süüdi üks susi ja vanaimä är, «Lumivalgõkõsõn» oll' kuri kuninganna timä hindä imä, kes tedä är tahtsõ tappa. Kõgõ hullõmb oll' «Uinuv kaunitar»: kuningas vägistäs kaunitari är ja tä saa magamisõ aigu kats last. Ku üles heränes, sis tulõ vällä, et kuningal om ka vana naanõ, kiä taht mõlõmbit är tappa ja pruuv latsi kuningalõ söögis tetä. No nüüt om «Uinuv kaunitar» häste lälüä muinasjutt jo.»

Lätt liina ja tulõ maalõ

«Gümnaasium om vaia ala saia, sis võit ütškõik mändsõl eluhetkel edesi oppi tuud, midä sul vaia om,» kaes Kadri tulõvikku. «Ma mõtlõ, et vast võta kõgõpäält kunstikooli raa päält maaha ja sis opi midägi praktilist manõ.»

Kadri arvas, et seoilma-aigu tulõ üks umajago aastit liinan ja ilma pite umbre käven ellä. No kunagi taht tä kimmähe umma kodoküllä Kaagverre tagasi tulla.

«Ma olõ hinnäst kodomõtsa, luudusõ sisse kinni kasvatanu,» seletäs Kadri. «Miä mu kodo umbre om, om osa must. Ma ei kujota ette ello, et mul es olnu mitund hektärru umma ruumi.»

Tüü peräst Kadri ei pelgä. «Seoilmaaigu käü nii pallo tüüd arvutiga ja läbi interneti,» ütles tä. «Noorõ tahtva jah liina minnä ja sändsõn vannusõn om tuu loomulik: koskil taht jo inemiisiga kokko saia kah. A mi kandi noorõ pidävä maaclost luku. Ku olõ joba maal elänü, sis tiiät, ku pallo seo väärt om.»

VALI' ESI' PIDO LAULU'!

V UMA PIDO TULÕ KEVÄJÄ 2018 VÕRO KUBIJA LAULULAVAL LAULMA NAATAS LAULÕ, MIDÄ RAHVAS VÄLLÄ VALI

VALI' SAA INTERNETIN VEEBUEARIN JA MÄRTSIN 2017

UMA PIDO

VALI' LAUL: WWW.UMAPIDO.EE

180 voonakõist latsi rõõmus

HARJU ÜLLE PILDID

Parhilla om lambidõ poignõmisõ aig, suurõmbil lambapidäjil om laut tallõkõisi täüs.

«Aasta edimädsõl pääväl sündü edimäne, parhillatsõs om tallõ-

kõisi saanu nii 180 umbre,» ütelf Urvastõ kihlkunna Sulbi külä Roosu talo nuurperemiis Rosenbergi Ivar.

Tä kõnõl, et päämidsõl texcli tõugu lamba tulõva poignõmisõga esi häste toimõ, avita olõ-i

piaaigu vaia. «Üüse üllen istma ei piä, õdagu kaec är, kas kõik om kõrran, ja hummogu lää jäl kaema, mitu om vaihõpääll manõ tulnu,» muheli Ivar.

Kõgõ inämb rõõmustasõ tallõkafa üle muidokina latsõ.

Kõgõ julgõmbalt mõlläs tallõkõisiga Ivari noorõmb tütar Liisa (4, pilte pääl). No pehme ja armsa tsile ei jätä külmäs ka vanõmbat tütarõ Kaisat (9) ja Ivari veclatsi.

HARJU ÜLLE

